

Fuglekriminalitet

Faktaark for prosjektet «Fugleturisme i Midt- og Øst-Finnmark», et prosjekt i «Naturarven som verdiskaper (M)»

De siste tiårene har vi dessverre sett mange eksempler på fuglekriminalitet. Det er avdekket store eggstillinger, flere tusen døde og utstoppede fugler, og det er avdekket systematisk plyndring av rovfugl egg og unger. Det meste av dette er utført av utenlandske kriminelle. Kriminaliteten har vært svært variert i form og blir bedrevet av både enkeltpersoner og godt organiserte grupper. Kriminaliteten har ikke bare vært rettet mot truede og sårbare arter, men også mot helt vanlig forekommende arter. Her beskrives noen av de ulike formene, hvilke arter som er involvert, samt noe av bakgrunnen for kriminaliteten.

Globalt er miljøkriminalitet et enormt problem. Denne kriminaliteten kjennetegnes av stor variasjon, fra trevirke fra regnskog, orkideer, levende og døde koraller, eksotiske fiskeslag, sommerfugler, levende og døde pattedyr og fugler, samt en enorm variasjon av produkter fra disse. FN har fastslått at denne ulovlige omsetningen kun overgås av ulovlig narkotikahandel og våpenhandel. Mye av denne virksomheten er en reell og direkte trussel for overlevelsen av hundrevis, kanskje tusenvis av arter.

I Norge har denne kriminaliteten i stor grad vært rettet mot fugler. Det finnes flere grunner til dette, men hovedårsakene er trolig at vi har en variert fuglefauna med innslag av nordlige og østlige forekommende arter. I tillegg har døde og levende fugler vært lett omsettelig til høy pris i flere tiår, både i Norge og i utlandet.

All form for ulovlig utnyttelse av naturen er å regne som miljøkriminalitet. Den mest alvorlige delen betegnes ofte som faunakriminalitet. I ØKOKRIM's skriftserie nr. 17 defineres faunakriminalitet som «Faunakriminalitet er overtredelse av alle regler som verner dyrelivet (også jaktbare arter). Eksempler på faunakriminalitet er ulovlig jakt og fangst og ulovlig handel med truede arter. Kriminaliteten betraktes som alvorlig dersom arten som rammes, er truet eller sårbare. Brudd på formalregler rundt jaktutøvelse (f.eks. manglende betaling av jegeravgift) og

krenkelse av grunneiers rett til jakt, jf. straffeloven § 407, defineres ikke som faunakriminalitet». Det er viktig å merke seg dette ettersom politi og påtalemyndighet er pålagt å prioritere etterforskning av faunakriminalitet. Dersom man ønsker å melde fra om slik kriminalitet, er det derfor viktig å poengtere at kriminaliteten har vært rettet mot trua eller sårbare arter.

Eggsamling

Eggsamling er en gammel tradisjon i Norge, både som matauk og som innsamling av «vitenskapelig» materiale.

Ung jaktfalk plyndret i Sør-Trøndelag, beslaglagt i Tyskland.

*Noen av over 100 000 egg beslaglagt i Tyskland i 1999.
Flere tusen av eggene kom fra Norge.*

Egg og utstoppede fugler beslaglagt hos finsk mann i 2012

Det var også en relativt vanlig hobby, særlig blant unge menn, frem til slutten av 60-tallet. Om ikke denne innsamlingen var harmløs, var den nok lite systematisk og ikke en stor trussel mot våre mest truede arter. Dagens ulovlige eggssamlinger er langt mer systematiske og en reell trussel mot mange fuglearter. Noen av grunnene til dette er at de som bedriver det er langt mer kunnskapsrike, ofte en del av et godt organisert nettverk og har økonomi til å reise nær sagt hvor de vil.

Ulovlig eggssamlinger har mye til felles med frimerkesamlinger. For mange er det viktig å finne så mange forskjellige arter som mulig, akkurat slik mange samler frimerker. For disse samlerne er det også viktig å få med seg alle eggene hunnen legger, altså hele kullet. Det medfører at de ofte må oppsøke reiret mer enn en gang. Vi kjenner til at de tidligere markerte reir med stokker, krepp papir, ulltråder, spraymaling og på mange andre måter. I dag må vi anta at de bruker GPS, noe som gjør det enkelt å finne tilbake til reiret etter først å ha lokalisert det. Når eggene plyndres, er det viktig å få ut innholdet i egget. Dette gjøres ved at det bores ett hull på eggets «langside». Deretter suger man ut innholdet ved hjelp av ulike typer glassrør. I samlingen blir egget plassert med hullet ned for å at der skal se intakt ut.

Det er mange grunner til at Norge, og særlig Finnmark, er et populært mål for norske og utenlandske eggssamlere. I Finnmark hekker flere østlige arter som har sin hovedutbredelse i Russland og dermed vanskelig tilgjengelig. Finnmark er også tynt befolket, noe som gjør at oppdagelsesrisikoen er liten. På grunn av midnattssolen kan man også arbeide hele døgnet, og til tider hvor folk flest sover.

Det er gjort en rekke store beslag av egg i utlandet, blant annet i Finland, England og Tyskland. Flere tusen egg fra Finnmark er beslaglagt i utlandet. Arter som dverggås, jaktfalk, fjellmyrløper, fjelljo, havørn, kongeørn, lappiplerke og temmincksnipe, er blant de beslaglagte eggene sammen med egg fra en mengde vanlige fugler. Disse beslagene har gitt oss god kunnskap om denne virksomheten. Eggtyvene har utvilsomt kartlagt hekkefaunaen i Finnmark svært godt, og de utveksler informasjon seg i mellom.

Ut i fra beslaglagte egg, ser det ut som hovedperioden de tilbringer i Finnmark er fra andre uke i juni fram til månedsskiftet juni/juli. De fleste eggene plyndres mellom 10. og 25. juni. De mest attraktive fugleartene er blant vadefuglene, og Finnmark er spesielt rik på disse. Dette stopper dem selvsagt ikke fra også å plyndre alt annet som de finner. Fugleeggene har i seg selv normalt liten verdi. De er oftest rene samleobjekter som byttes mellom samlere.

I november 2011 ble en finsk mann pågrepet for ulovlig eggssamling. Hjemme hos mannen ble det beslaglagt omtrent 9000 egg. I følge mannens notater er mange av eggene tatt i Norge, og stort sett alle i Finnmark. Fra andre beslag i utlandet viser det seg at Øst-Finnmark er langt mer besøkt enn Vest-Finnmark av fauna kriminelle.

Plyndring av levende fugleunger og befruktete egg

Levende rovfugler har vært ettertraktet i store deler av Europa i flere hundre år. Selv etter at fangsten ble forbudt har plyndringene fortsatt i Norge. På 1990-tallet ble en stor liga avslørt i Tyskland etter lang tids etterforskning. Disse hadde trolig plyndret flere hundre rovfugler i

Norge. Finnmark var ett av hovedområdene for denne plyndringen. Særlig jaktfalk har vært ettertraktet, men også vandrefalk, kongeørn og havørn har blitt plyndret i stort antall.

For å transportere levende unger kreves det lite utstyr, men god kunnskap. De trenger næring og er svært stille så lenge de får mat. Når det gjelder befruktete egg brukes det rugemaskiner som koples til bilens batteri.

Tidligere trodde man at dette kun gjaldt rovfugler, men flere nye saker har vist oss at dette ikke er tilfelle. I 2004 ble en tysk statsborger stanset av finsk tollvesen ved Karigasniemi på vei ut av Norge. I bilen han kjørte var det mer enn 100 levende egg og fugleunger. Han hadde flere vanlige arter som heipiplerke, gråtrost, rødstilk og heilo.

Etter utbruddet av fugleinfluenza innførte EU et importforbud på ville eksotiske fugler. Dette har ført til et sterkt økende marked for å holde vanlige europeiske fugler som burfugler. Ugler og andefugler er også svært populære, og det finnes flere hundre private «andeparker» i mange europeiske land. Selv om mange arter yngler godt i fangenskap, plyndres de likevel i naturen. Det er selvsagt billigere å plyndre, og man får samtidig påfyll av nytt genetisk materiale. Plyndringen av disse fuglene er selvsagt knyttet til hekketiden, men ofte besøker de kriminelle hekkeplassen før egglegging for å få bekreftet at fuglene har etablert seg på stedet. Dessverre er det ikke kun utlendinger som bedriver denne kriminaliteten. Vi kjenner til at norske kriminelle både har hjulpet utlendinger med plyndringen, og at de selv har utført hele plyndringen for salg til utlendinger.

Jakt/fangst

Den vanligste formen for faunakriminalitet er ulovlig jakt. Bakgrunnen for utøvelse av slik virksomhet kan være flere. For eksempel kan dårlige artskunnskaper føre til at en duejeger skyter en hønsehauk fordi han trodde det var en due, eller en jaktfalk blir skutt fordi den blir forvekslet med en rype. Med tanke på å forebygge slike situasjoner distribuerer Direktoratet for naturforvaltning gratis ut et hefte til alle jegere, hvor både ikke jaktbare og jaktbare arter er gjengitt i fargetegninger (Ree, V. 2008. Feltebok. *Bestemmelse av fugl og pattedyr under jaktseasonen*. Direktoratet for naturforvaltning, Trondheim.). Fuglene er tegnet slik de opptrer i flukt, mens hjortedyr og andre pattedyr er tegnet i deres typiske positurer.

Ulovlig jakt kan også være motivert ut fra tanken om «viltpleie». Noen jegere har en oppfatning av at dersom en skyter hønsehauker eller ødelegger reirene, vil det bli mer småvilt å jakte på. Likeledes felles det kongeørn og jaktfalk i den tro at rypebestanden øker. Dette er misforstått viltpleie. Naturen er innrettet etter likevektsprinsippet, og dersom rovfuglbestanden reduserer vil mest sannsynligvis andre «skadedyr/-fugler» øke i antall.

Ulovlig jakt for omsetning av vilt til samlerformål antas å være et utstrakt problem i Norge. I de fleste fuglekriminalitetssakene de siste tiårene har nettopp samlermotivet vært bakgrunnen for den ulovlige jakten. Fuglene inngår etter utstopping i private samlinger av preparert vilt, enten i Norge eller i utlandet. Det som karakteriserer denne jaktformen er at den ofte skjer utenfor gjeldende jaktidsrammer, gjerne vinter og vår

Beslaglagt klatreutstyr fra eggssamler

Beslaglagt utstyr for å tømme fugleegg

som er periodene da fuglene ofte er i praktdrakt. I saker om fuglekriminalitet har det vist seg at hovedmannen, som ofte en preparant, har brukt underleverandører som skyter vilt for leveranse til prepareringsvirksomheten. I mange saker er det benyttet luftgevær og rifler med lydtemper. Disse lager svært lite støy. Også en rekke ulike fangstredskaper har vært benyttet. Flere av disse, som for eksempel kråkefelle, gjør at de kriminelle kan avlive fuglene uten at de får synlige ytre skader.

Ulovlig giftbruk er som regel rettet mot rovvilt og ikke mot fugler. Likevel er ofte fugler, og da særlig rovfugler og kråkefugler, tilfeldige offer for ulovlig giftbruk. Dersom man kommer over flere døde dyr og fugler uten synlige ytre skader, spesielt i et lite begrenset område, bør man utvise forsiktighet. Ikke rør fuglene, men kontakt politi eller nærmeste viltmyndighet. Noen av giftmidlene i bruk er svært giftige, og kan også være farlige for mennesker.

Giftbruk

Faktaarket er laget av Terje Axelsen

I 2004 ble en tysker tatt i Finnmark med utstyr for å ruge ut egg i rugemaskiner (øverst/høyre: profesjonell rugemaskin og nede/høyre: hjemmelaget rugemaskin) og levende trosteunger oppbevart i en trekasse (øverst/venstre) og i en eggekartong (nede/venstre).